

ROZHOVORY S NOVÝMI PROFESORY

Vážení čtenáři,

redakční rada se rozhodla zavést pro Vás v našem časopisu novou rubriku, ve které oslovíme a budeme se ptát nově jmenovaných profesorů geografie. Pevně věříme, že budou otázky, které jsme novým profesorům položili, resp. odpovědi na ně, pro vás zajímavé a inspirativní. Zajímalo nás nejen to, jak a proč si vybrali jako životní a profesní obor geografii, zda je to láska na celý život, zda jim přináší více radosti než starostí, ale také jsme položili „vizionářské“ dotazy, například, jak vidí pozici geografie za 10 či více let. Zeptali jsme se i na osobněji zaměřené otázky, jak relaxují a čerpají inspiraci.

Prvními oslovenými, kterým prezident republiky předal jmenovací dekrety dne 12. prosince 2023 v pražském Karolinu, byli profesoři oboru sociální geografie a regionální rozvoj *prof. RNDr. Josef Novotný, Ph.D.* a *prof. RNDr. Martin Ouředníček, Ph.D.* Za redakční radu oběma velmi srdečně blahopřejeme.

Irena Smolová, šéfredaktorka

Prof. RNDr. Josef Novotný, Ph.D.

Josef Novotný působí na katedře sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Přísluší k výzkumným centrům Ekonomické geografie a regionálního rozvoje a Geomigrace. V minulosti byl proděkanem pro rozvoj a zahraniční vztahy. Je členem ČGS. Jeho vědecko-výzkumné zaměření je výrazně interdisciplinární a je založeno na mezinárodní spolupráci. Zabývá se problematikou na pomezí rozvojových studií a globálního rozvoje, migračních studií, environmentální geografie a veřejného zdraví, ekonomické a politické geografie. Aktuálně jde o témata týkající se sanitace a vody v zemích globálního jihu; expanze světových měst a jejich environmentálních důsledků; ukrajinských válečných uprchlíků v Česku; souvislostí rozvoje, migrace a imobility

ve zdrojových zemích; nebo hodnocení rozvojových intervencí. Je předsedou oborové rady doktorského programu regionální a politická geografie.

Pane profesore, dovolte mi, abych Vám jménem redakční rady našeho časopisu Informace ČGS položil několik otázek. Kdy jste se rozhodl pro geografii?

Vždy jsem toužil po tom stát se geografem! Když po nás v dětství chtěli nakreslit, čím bychom chtěli být, až budeme velcí, namaloval jsem sociálního geografa. Měl trochu z Indiana Jonese, trochu z Járy Cimrmana, a trochu z krtečka, který právě dozkoumal výrobní řetězec kalhotek s kapsami. A teď vážně. Tehdy jsem neuměle kreslil kosmonauta a krmiče v ZOO. Ke geografii jsem se dostal jen shodou okolností.

Hodně jsem v mládí sportoval – čtural či plácal do mičudy, mlátil klackem do puku, na kole brázdil domovský region pod Orlickými horami. Až do konce gymnázia mě škola moc nebavila (netušil jsem, že by mohla) a procházel jsem jí sice bez problémů, ale cestou nejmenšího odporu. Vyšla z toho přihláška na vysokou školu ke studiu tělocviku. Snad se nepletu, že v kombinaci s matematikou. Skrze sledování sportovního dění a zejména tabulek různých domácích i zahraničních soutěží jsem vstřebal trochu zeměpisných informací. Asi proto jsem si další přihlášku dal na geografii, jako náhradní variantu. Při přijímačkách na tělocvik jsem naštěstí dostal při plavání svalovou křeč a včas potřebnou vzdálenost neuplavál. Další štěstí bylo, že jsem se neutopil. Mohl jsem tak o něco později vyrazit z venkova k dalším přijímačkám, tentokrát na Albertov. A po nich pak s tátou do restaurace ke Třem bojovníkům ve Vyšehradské ulici, což mi z nějakého důvodu utkvělo v paměti více. Na obor geografie a kartografie, kam jsem se hlásil, byl tehdy (rok 1995) počet přijímaných podstatně nižší než dnes a konkurence vyšší. Kolegové mě tam ale překvapivě vzali. Myslím, že mi v testu pomohla matematika. Jsem rád, že to tak dopadlo.

Zatímco střední školou jsem procházel bez většího zájmu, samostatnější a flexibilnější režim na vysoké mi začal mnohem více vyhovovat. Studium geografie mě začalo bavit a vyhovoval (stále vyhovuje) mi její široký záběr. Chodil jsem pak souběžně i na VŠE, ale v porovnání s osobnějším přístupem na přírodovědě to byla nuda. Intenzivní studentský život se mi nechťelo opouštět a roky na pokoji 111 koleje Budeč jsem bez většího rozhodování tak nějak automaticky prodloužil

Josef Novotný. Foto: Mary McEniry.

doktorským studiem. Zvažoval jsem trošku, zda nepřestoupit na katedru filosofie a dějin přírodních věd, kde jsem navštěvoval některé podnětné kurzy, ale vyhrála geografie. Možná proto, že jsem od začátku vysoké příležitostně cestovat po světě. Většinou na východ nebo na jih, což bylo v západně orientované druhé polovině 90. let svým způsobem exotické.

Prozatím poslední rozhodování pro geografii u mě nastalo po konci doktorátu. Nebylo ale složité. Měl jsem sice celkem dobrou práci v jedné auditorské firmě, ale nabídka zůstat na katedře sociální geografie a regionálního rozvoje pro mě byla atraktivnější. K mému správnému rozhodnutí přispěl i profesor Martin Hampl. Především mi osvětlil, že při práci v akademické sféře a kontaktu se studenty budu pomaleji stárnout. Doufám, že měl pravdu.

Přináší Vám geografie stále radost?

Už dávno ne. Geografii, resp. svou práci, dělám ze setrvačnosti, kvůli své pohodlnosti a neschopnosti najít si něco zajímavějšího. A teď vážně. Když se mě tehdy ptali, čím bych chtěl být až budu velký, musel bych mít hodně bujnou fantazii, abych vymyslel sociálního geografa, který studuje regionální rozdíly na různých měřítkových úrovních, zkoumá záchody v Indii nebo Etiopii, mezinárodní migraci, růst světových měst nebo rozmístění příjmení v Česku. Geografie mi dělá radost tím, že takovou tematickou různorodost umožňuje. Práce tak není rutina, ale je zajímavá a většinou i zábavná. Další porci radosti přináší skrze některé studenty. Ty, kteří mají o studium zájem. A navíc si na něj najdou i čas. Poslední roky jsem více v kontaktu zejména s doktorandy a mám radost, že se u nás doktorské studium podařilo otevřít studentům ze zahraničí. Je to s nimi někdy pracnější, ale jiným způsobem obohacující. Pak je tu dlouhá řada drobnějších každodenních radostí, které mi geografie zprostředkovává. Tak třeba látkové tašky z geografických konferencí. Doma se nám hromadí v polici vedle lednice. Nosíme v nich z obchodu čerstvé rohlíky. Když jedu někam na cesty, tak do nich dávám (nejen) ponožky. Čistě tam, špinavě zpět. Mám radost z toho, jak ty geografické látkové tašky dobře slouží.

Jak relaxujete a čerpáte inspiraci?

Studium odborné literatury je mi inspirací a relaxací zároveň. Spím krátce a jen proto, abych zase brzy ráno mohl znovu pracovat. A teď vážně. Narelažoval jsem do zásoby před tím, než přišly děti. Teď od nich čerpám inspiraci. Chutná mi pivo, kterých v průměru vypiji 1,279 denně. Každý takový akt si již řadu let pečlivě zaznamenávám do databáze, včetně jeho místopisných, historických a ekonomických charakteristik. Až přijde vhodná chvíle, udělám časoprostorový model takto zdokumentované části mého života, který pak publikuji v časopise *Longitudinal and Life Course Studies*. Tím bude učiněno zadost tvrzení, že práce může být i relaxací. Taky rád jezdím na kole. Radši do kopce než z kopce dolů. Počet piv a ujetých

kilometrů udržuji v přibližně stabilním poměru. Přemýšlím, jak ještě odpovědět ohledně té inspirace. Kombinace dvou jednoduchých doporučení „dívat se kolem sebe“ a „dělat věci jinak“ mi přijde inspirativní.

Jak vidíte pozici geografie a geografů za 10 let?

Nic není třeba měnit. Geografie vzkvétá, je respektována veřejností i zástupci ostatních oborů. Pojetí výuky geografie na středních školách reflektuje proměny a klíčové výzvy současného světa, dávno nahradilo statický místopis, a v konkurenci ostatních předmětů má své pevné místo. A teď vážně. Geografie je relativně malý obor a tomu odpovídá i povědomí ostatních o něm. Dost možná je to jen můj chybný dojem, ale můj pocit je, že geografie, alespoň ta sociální, je v jistém smyslu překvapivě uzavřena do sebe. Pěstujeme jakýsi „oborový nacionalismus“, který můžeme pojímat jako budování identity geografie, ale také jak snahu nevystavovat se příliš konfrontaci s konkurencí. Rádi tvrdíme, že naše témata a přístupy jsou interdisciplinární. Dominuje ale úzká interdisciplinarita, kdy zástupci dílčích geografických směrů běžně spolupracují s příslušníky jim přirozeně blízkých disciplín. Široká interdisciplinarita, která propojuje epistemologicky odlišné pohledy a přístupy zůstává poměrně vzácná. Doufám, že za 10 let bude častější a budeme unikátního mezioborového potenciálu geografie více využívat.

Na mezinárodní úrovni bude myslím pokračovat oslabování dominance anglo-americké geografie. Ta je v našem oboru stále nepřírozně vysoká. Její oslabení bude nejen odrazem ekonomických a geopolitických změn, ale také již dnes dost dobře patrných emancipačních „dekolonizačních“ snah, které jsou v geografii relativně silné. Dalším důležitým činitelem zde jsou i AI nástroje, které do určité míry omezí výhodu anglicky mluvících zemí.

Jak se Vám pracuje s dnešními studenty?

Dobře. A teď vážně. Dobře.

Máte pro nás nějakou veselou „historku z natáčení“? Kdy Vás geografie nebo geografové pobavili?

My geografové jsme suchaři. Ležíme pořád v knihách. A teď vážně. Neznám osobně žádného krmiče v ZOO ani kosmonauta. Pochybuji ale, že by s nimi byla taková zábava jako s geografý. Ty nejzábavnější „historky z natáčení“ se zde ale stydím sdílet.

Pane profesore, děkuju za rozhovor a přeju Vám ať se Vám i nadále daří nejen na poli geografie, ale i v osobním životě.

Ptal se Vít Jančák

Prof. RNDr. Martin Ouředníček, Ph.D.

Martin Ouředníček působí na katedře sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Je vedoucím výzkumného týmu Urbánní a regionální laboratoř (URRlab), proděkanem pro geografickou sekci a KTV. Je garantem studijního oboru Sociální geografie a geoinformatika a studijního programu Geografie a kartografie. Je členem ČGS. Jeho vědecko-výzkumné zaměření je poměrně široké: sociální geografie města a osídlení se zaměřením na studium sociálního prostředí, struktura a dynamika obyvatelstva, teoretické přístupy v sociální geografii, urbanizační procesy a suburbanizace. Věnuje se i studiu změn v sociálním prostředí městských regionů se zaměřením na Prahu a aplikaci GIS, tematické kartografii v sociální geografii a atlasové tvorbě.

Pane profesore, dovoluji Vám jménem redakční rady Informací ČGS položit několik otázek, které budou jistě naše čtenáře zajímat. Kdy jste se rozhodl pro geografii?

Zeměpis mne oslovil již na základní škole, vlastně hned jak se dostal do mého rozvrhu v šesté třídě. Vzpomínám si, jak jsme se tenkrát s kamarádem při hodině zeměpisu předháněli ve znalosti hlavních měst, které jsem se na rozdíl od mých spolužáků nikdy z mapy nemusel učit. Bylo to hodně spojeno s mým zájmem o fotbalové kluby a fotbalový zeměpis, který mi zřejmě nějak bezděčně pomohl s orientací v zemích a městech světa. Maloval jsem si také znaky fotbalových klubů podle časopisu Stadion. Hlavně v těch starších bylo obsaženo mnoho geografie v různých symbolech a nápisech. Na střední škole jsem pak natrefil na profesora Roberta Proroka, který pojímal zeměpis dosti po svém – používali jsme Anatomii Země a místo regionální geografie byly tehdy v učebnicích pojmy jako uzly, sítě, povrchy, lokalizační faktory... a také zkoušel u tabule tzv. orientaci na mapě, ze které se celá třída třásla a mně tahle disciplína šla vlastně sama. Škoda, že byl zeměpis tehdy jen v prvních dvou ročnících. Ještě na gymnáziu jsem pak postupoval v SOČ s tématem Kartografické vyjadřovací prostředky ve Školním atlase ČSSR a chodil jsem konzultovat na Albertov k doc. Muchovi. Dnes jsou místo jeho pracovny s obrovským glóblem za dveřmi schody do učebny Věž. Přišel jsem tehdy na Albertov v revolučním roce 1989 vlastně studovat hlavně kartografii, ale náš ročník měl neskutečné štěstí na nastupující generaci výborných učitelů v sociální geografii, sociologii, urbanismu nebo na osobnosti, které se na univerzitu vrátily nebo přešly z rozpadajícího se Geografického ústavu – Hampl, Kühnl, Bičík, Musil, Illner, Pavlík, Hrnůza, Hnízdo a řada dalších kolegů, kteří stále působí na naší katedře, mě připoutala k sociální geografii. Geografie také byla mým prvním zaměstnáním, když jsem začal učit na obchodní akademii a pak na gymnáziích zeměpis a zeměpisné semináře. Na gymnáziu Christiana Dopplera mne tehdejší ředitel dokonce přemlouval, abych na své zeměpisné semináře již

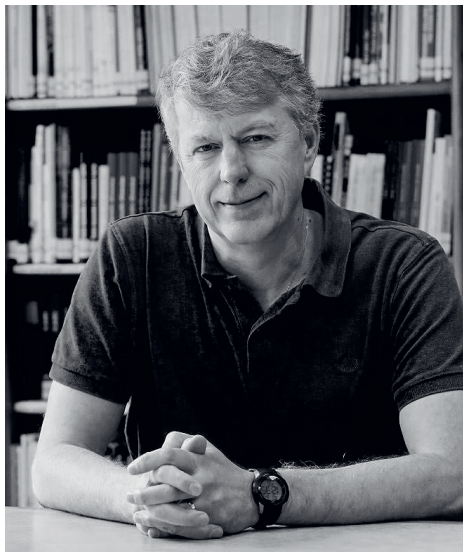
nelákal další studenty a nepřetahoval je od matematiky a fyziky, což byly hlavní předměty na tomto gymnáziu. Deset let na středních školách mi dalo široký rozhled a základ v disciplíně, ale také poznání mnoha talentovaných studentů a smíření s faktem, že někteří studenti jsou chytřejší než učitel a že se můžete obohacovat vzájemně. Toto smíření je pro učitele osvobozující.

Přináší Vám geografie stále radost? Proč?

Pro mě má slovo „geografie“ v současnosti dvojnásobnou konotaci. První, co se mi vybaví, je „geografie“ jako zkratka pro Geografickou sekci na Přírodovědecké fakultě, kde se již osmým rokem snažím prosadit její zájmy mezi

ostatními přírodovědnými obory a obhajovat její specifika, rozkročenost do společenských věd, specifika publikačních výstupů. Je to každodenní únavný boj o vymanění oboru z dosti okrajové pozice, bohužel často boj o finanční prostředky, prostor pro práci, uznání, emancipaci. A to je velmi těžké. Zde vidím paralelu i na jiných úrovních tohoto permanentního reetablování, obhajování a poměrování. Bohužel k tomu přispívá i špatně nastavený mechanismus bibliometrického posuzování výkonu pracovišť i jednotlivců, který nesmyslně porovnává různé H-indexy a citace mezi zcela odlišnými obory, a nikoliv v rámci těchto oborů například vůči ostatním českým nebo evropským pracovištím. Tam si vedeme velmi dobře a geografie patří na univerzitě k nejlepším oborům a z toho mám radost.

V druhé rovině je samozřejmě obor studia samotný, kde mne stále překvapuje a dělá mi radost „*geography matters*“. Stále mne udivuje, jak pěkně geograficky se chovají prostorové vzorce různých kartograficky zobrazených veličin na mapách, které produkujeme. Je příjemné uplatnit geografické chápání a vysvětlení některých regionálních a lokálních vazeb a procesů při diskusi s kolegy z ostatních „neprostorových“ disciplín, s praktiky. Jako garant bakalářského studia sleduji studenty jednotlivých ročníků „svého“ programu a je mezi nimi celá řada velmi schopných introvertních analytiků, ale i kreativních a aktivních studentů, každý je jiný. Pokud pracují v týmu, produkují vynikající nerutinní výsledky. To samé platí o mladších kolegyních a kolezích z mého týmu. Ten se sice od počátku jeho založení velmi proměnil, ale dychtivost a nadšenost se ještě úplně nevytratila, a to je fajn. Vysoká škola má jednu velkou výhodu, je totiž zásobárnou mladé energie, kterou můžete i ve středním věku využívat jako Svěrákův Akumulátor.

Martin Ouředníček. Foto: Ludvík Hradílek, Deník N.

Jak a kde relaxujete a čerpáte inspiraci?

Popravdě se musím dost hlídat – a hlídají mne i moji blízcí – abych se ve své domácí pracovně nezavíral na moc dlouho. Přitom si myslím, že jsem docela líné povahy, ale nesnáším nedokončené a nedokonalé věci. Na konci každého dne nesmím mít žádný nepřečtený e-mail. Zdá se mi, že si ale ten nepřetržitý tlak vytvářím sám. Když už se zdá, že práce je méně, hned se lehko nadchnu pro nějaký nový projekt a začnu něco nového vymýšlet. To je asi má nejoblíbenější pracovní činnost. A zdaleka se nejedná jen o vědecké projekty. Se ženou pomáháme s projekty v obci, kde bydlíme, hodně času mi bere také sport a jeho organizování. Z dětí se nám podařilo vychovat „Albeřátka“ závislá na sportu a hodně času strávím během týdne při fotbalových trénincích jako trenér místního týmu a o víkendu při zápasech nebo s dcerou na volejbale. A to ještě máme již několikátým rokem se synem permanentku na fotbalovou Spartu. Už od roku 1992 vedu vlastní tým malého fotbalu, kde se ještě aktivně snažím hrát v šesté lize Hanspaulky. Před lety jsem dostal k narozeninám na katedře fotbalový míč, který je pro mne stále i po čtyřech operacích kolen synonymem relaxace. Někdy je půlhodinka mezi zasedáním upjaté vědecké rady a uvolněnou atmosférou fotbalové kabiny zázračným přechodem mezi dvěma polarizovanými realitami vlastní každodennosti.

Inspirace přicházejí někdy tradiční cestou, hodně mne inspirovali vynikající učitelé, v teoretických přístupech mne hodně ovlivnili Jiří Musil a Michal Illner a jejich pojetí chicagské školy, analytickým přístupem a interpretací empirie Karel Kühnl a Martin Hampl, lidskostí a nadhledem Ivan Bičík, kterého se mnoho let snažím kopírovat v jeho činnostech – od zakládání různých pracovních a sportovních týmů až po atlasovou tvorbu. V metodách a postupech jsem ale spíše konzervativní, snažím se rozvíjet a opakovat věci vyzkoušené a jádrové. Při zasedání vědecké rady fakulty a prezentacích habilitačních a profesorských řízení ostatních přírodovědných oborů jsem nabyl přesvědčení, že kumulativní poznání v naší sociální geografii hodně schází, všichni se spíše pohybují na periferiích, zakládají vlastní parciální školky, začínají stále nová témata. Taková geografie sídelního systému, jádrová disciplína albertovské školy, se vlastně téměř vytratila z výzkumu a trochu i z výuky, kdežto výzkumu nepodstatných detailů je věnováno příliš mnoho energie. Výzkumné projekty, například studentských disertací, nerozvíjejí často dosavadní práci týmu, ale přicházejí se zcela novými „atraktivními“ tématy. Studenti a někdy ani mladší kolegové pro jejich řešení nejsou vybaveni ani teoreticky ani metodologií. Vzpomínám si, jak Petr Dostál říkával, že pořádný článek mohu napsat až po sedmi letech studia daného tématu. Bohužel geografové mají v srdci objevování stále nového, a to nás v hlubším vědeckém poznání brzdí a způsobuje to i menší produkci publikací.

Jak vidíte pozici geografie a geografů za 10 let?

Deset let uteče jako voda, pozice geografie se v této krátké době podle mého názoru příliš nezmění. V současnosti se zdá, že se zeměpis udrží jako předmět

na školách a že se zvyšuje i zájem o geografické obory na univerzitě. Zároveň je i vysoká poptávka po našich absolventech, a to nejen v učitelských programech, ale i po specialistech. Skeptičtější jsem v případě pozice geografie na univerzitních pracovištích. Jednak dochází k fragmentaci a rozdrobení geografických pracovišť s mnoha novými regionálními školami, ale také k odklonu od jádrových témat a zakládání nových studijních programů, které jsou geografii podobné, ale již nemají slovo geografie v názvu. Před časem jsem spočítal, že jen na Geografické sekci naší fakulty máme 26 různých studijních programů a specializací, existence některých je závislá jen na jedné nebo dvou klíčových osobnostech. Právě organizaci studia považují dlouhodobě za největší úskalí univerzitní geografie, a právě za deset let, možná již za pět, mohou některé z těchto mnoha programů procházet krizí nedostatku kvalitních pedagogů. Geografii na Albertově dlouhodobě limitují také nedostatečné prostorové kapacity.

Jak se Vám pracuje s dnešními studenty?

Již jsem zmínil, že studenti jsou hlavní energií, kterou škola disponuje. Část z nich je stále podobná jako před lety, ale myslím, že je mezi nimi zároveň větší diverzita. Část opravdu šikovných, chytrých a aktivních, větší část dobrých a dostatečných. Zejména na doktorském studiu můžeme vidět mnohem více zahraničních studentů, zároveň i více studentů se speciálními potřebami, se kterými se učíme sami pracovat. Velké zlo napáchal Covid-19 na psychice mnoha studentů. Jasně vnímám, že se snížila jejich odolnost a zvýšila citlivost. Dlouhodobě se ale prosazuje opačný trend, studenti jsou ze středních škol lépe vybaveni prezentačními dovednostmi, cizími jazyky, zkušenostmi s cestováním, IT dovednostmi, jsou ale o něco horší v matematice a také v dovednosti napsat delší text. Pokud to mohu ze své pozice posoudit, liší se i styl přípravy studentů ke zkouškám, získávání informací a jejich sdílení, využívání zdrojů. Oproti starým časům se velmi zvýšil vliv studentů na hodnocení a případné změny ve výuce, jejich hlas je slyšet v samosprávě, ale i v dalších aktivitách například univerzitních spolků. Obecně mi tato větší aktivita studentů vyhovuje, hodně tomu pomáhá obrovský rozmach předmětů vyučovaných v angličtině, kde se naši studenti setkávají s „erasmáky“ a setřásají ze sebe poslední zbytky východní ustrašenosti.

Máte pro nás nějakou veselou „historku z natáčení“? Kdy Vás geografie nebo geografové pobavili?

Za dlouhou dobu na pražském Albertově mám mnoho vzpomínek, a převládají mezi nimi ty pozitivní nebo alespoň hořko-veselé. Hned po Sametové revoluci jsme utekli s kamarádem geofyzikem z přednášky ve Velké geologické, kde se někdo z filozofů pokoušel definovat jsoucno, na jedno do hospody U tří bojovníků. Když jsme vycházeli ven, nemohli jsme uvěřit, že po ulici jde Jaroslav Hutka. Kamarád na něj zavolaal „nazdar Jardo“ a on nám odpověděl „nazdar kluci“. Co

je nejkrásnější? Usměvavé tváře! Pak si také vzpomínám, jak jsme s tehdejšími přednášejícími statistiky Petrem Boschkem hráli společně při oslavě narozenin na kytary ve staré geografické knihovně a Martin Hampl vyzval přísnou vedoucí knihovny paní Runštukovou k tanci. Nádhera. No, a nakonec něco tematického ze suburbíí, kde jsme snad ještě na konci 90. let při exkurzi se studenty procházeli ulicí s rozestavenými domy někde v pražském suburbii. Ludvík Kopačka poznamenal něco o novodobých zbohatlících a už nestačil utíkat před novým majitelem, který jej nečekaně napadl lopatou. Řadu dalších veselých příběhů jsme zažili se studenty v terénu nebo při katedrových výjezdech. Ty se ale pro psaný text v odborném časopise nehodí...

Pane profesore, jménem redakce Informací ČGS Vám děkuji za rozhovor.

Ptala se Irena Smolová